

Aan de informateur
De heer mr. S. van Haersma Buma
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Zwijndrecht, 24 november 2025

Onderwerp: Kansrijk investeren in kinderen met rendement voor kind en maatschappij

Mijnheer de Informateur,

De Vereniging Netwerk Kindcentra (VNK) brengt graag het advies d.d. 20 november 2025 van de Onderwijsraad, volledig en zonder mutaties, nogmaals onder uw aandacht.
De VNK sluit zich van harte aan bij dit advies én voegt er elementen aan toe in het belang van de ontwikkeling van kinderen en dus de toekomst van Nederland.
Immers, de ontwikkeling van kinderen begint veel eerder dan bij 4 jaar!

“Onderwijs is een essentiële publieke voorziening, die van grote waarde is voor individuele burgers en voor de samenleving als geheel. Het geeft kinderen en jongeren de noodzakelijke bagage om hun eigen toekomst én die van de samenleving vorm te geven. Onderwijs is ook van cruciaal belang om beleidsambities op andere terreinen waar te kunnen maken. Of het nu gaat om veiligheid, voedselvoorziening, woningbouw, infrastructuur, zorg, internationale betrekkingen, of de energietransitie: zonder goed opgeleide mensen zijn ambities op al deze terreinen eenvoudigweg niet te realiseren.

Het nieuw te vormen kabinet staat voor een aantal urgente opgaven, zowel internationaal als binnen onze landsgrenzen, die op korte termijn vragen om stevige aanpakken en bijbehorende financiering. Het gevaar bestaat dat hierdoor de aandacht voor het duurzaam onderhoud van een van de belangrijkste maatschappelijke pijlers in onze samenleving - het onderwijs - in de onderhandelingen naar de achtergrond verschuift.”

+ VNK-toevoeging:

Voor kinderen begint deze bagage al in de eerste levensjaren. Kindcentra, waarin opvang, onderwijs en zorg samenwerken, zorgen voor een doorlopende ontwikkellijn en een stevige basis voor burgerschap en maatschappelijke participatie.

“Een sterke pedagogische basis voor ieder kind.”

VNG en branchepartijen

Investeren in onderwijs loont

“De afgelopen periode is fors bezuinigd op het onderwijs. Die bezuinigingen konden rekenen op stevige kritiek, niet alleen van het onderwijsveld, maar ook daarbuiten. Dat is niet zonder reden. Het brede maatschappelijk belang van goed onderwijs voor iedereen en de bijdrage van onderwijs aan economische groei, welvaart, democratie, kansengelijkheid, veiligheid, gezondheid, burgerschap en sociale cohesie, rechtvaardigen een solide publieke financiering.

Investeren in onderwijs beslaan doorgaans de eerste dertig jaar van een mensenleven. De opbrengsten betalen zich een leven lang uit. Toch wordt bij het opstellen van de rijksbegroting niet op die manier naar onderwijs gekeken. Onderwijs lijkt vooral te worden benaderd als een kostenpost, waarop met wat wegstrepen op de korte termijn budgetten kunnen worden vrijgespeeld. Op de lange termijn doet dat wegstrepen zonder meer schade aan de individuele en maatschappelijke opbrengsten van onderwijs. Bezuinigen op onderwijs betekent verzwakking van een essentiële pijler onder een gezonde, welvarende en veerkrachtige democratische samenleving.

De maatschappelijke langetermijneffecten van onderwijs laten zich vooralsnog lastig vangen in kosten-baten-berekeningen, waardoor uitgaven aan onderwijs kosten zonder opbrengsten lijken. Een eenzijdige concentratie op het terugbrengen van de uitgaven op de korte termijn ontnemt echter het zicht op de terugloop in de opbrengsten van goed onderwijs op de langere termijn en op de waarde van onderwijs in en voor onze samenleving.

De grote maatschappelijke opgaven waarvoor het nieuwe kabinet staat en het voornemen om de uitgaven aan defensie structureel te verhogen, vormen een belangrijk begrotingsvraagstuk. De Onderwijsraad roept op in de afwegingen daarover de brede opbrengsten van investeringen in het onderwijs en de waarde van goed onderwijs voor onze samenleving niet uit het oog te verliezen. Daarnaast wijst de raad op een aantal vraagstukken die in het bijzonder aandacht vragen voor het waarborgen van goed onderwijs voor iedereen.”

+ VNK-toevoeging:

Investeren in kindcentra levert extra rendement op: door vroeg te investeren in ontwikkeling en gelijke kansen, verminderen we latere kosten voor zorg, jeugdhulp en onderwijsachterstanden.

“Op het fundament van de eerste 1000 dagen, vanaf 10 maanden voor de geboorte tot ongeveer 2 jaar, bouwen we de rest van ons leven verder.”

Kansrijke start

Onderwijskansen voor iedereen

“Het individuele en maatschappelijk belang van goed onderwijs vereist dat alle kinderen, jongeren en (jong)volwassenen er de vruchten van kunnen plukken. Op dit punt doen zich in het Nederlandse onderwijsstelsel al jaren enkele belangrijke knelpunten voor, waarvan de aanpak tot nu toe steeds vooruitgeschoven wordt.

Kansenongelijkheid in het onderwijsstelsel: selecteer later en differentieer beter

Al langer is bekend dat de huidige stelselinrichting met de vroege selectie en doorgeschoten differentiatie de ontwikkelkansen van verschillende groepen leerlingen belemmert. Niet alleen de Onderwijsraad, maar ook de onderwijssector en werkgevers roepen al tijden op werk te maken van een flexibeler inrichting van ons onderwijsstelsel, die leerlingen meer ruimte biedt om hun talenten te ontdekken en ontplooien. De huidige vroege en dwingende selectie voor een groot aantal sterk gescheiden onderwijsroutes werkt kansenongelijkheid in de hand en draagt bij aan de zich verdiepende opleidingskloof in onze samenleving.”

+ VNK-toevoeging:

Voor kinderen is dit cruciaal: achterstanden ontstaan vaak vóór het achtste levensjaar. Door opvang en onderwijs te verbinden in kindcentra, creëren we gelijke kansen vanaf het begin.

“Kinderen met dezelfde talenten hebben recht op gelijke kansen.”

Gelijke kansenalliantie

“Inzet op minder vroege en starre selectie is nodig om een doorbraak te realiseren. De overheid is stelselverantwoordelijk en heeft zorg te dragen voor een stelselinrichting die duurzaam bijdraagt aan goed onderwijs voor iedereen. De belemmeringen daarvoor zitten ingebakken in de huidige stelselinrichting. Kleinschalige of tijdelijke maatregelen zijn daarom niet genoeg: het gaat om een structureel vraagstuk dat om structurele aanpassingen vraagt.”

+ VNK-toevoeging:

Kindcentra bieden een natuurlijke oplossing: Alle kinderen samen dicht bij huis naar kinderopvang en onderwijs, doorlopende leerlijnen en brede talentontwikkeling maken vroege selectie minder dwingend en geven kinderen meer tijd om hun potentieel te ontdekken.

“Vroege selectie en sterke externe differentiatie in verschillende schoolsoorten in het Nederlandse onderwijs zetten gelijke onderwijskansen onder druk.”

Onderwijsraad

Financiële drempels voor volwaardige deelname aan onderwijs

“De publieke bekostiging van ons onderwijs moet de toegankelijkheid en kwaliteit van onderwijs voor alle kinderen en jongeren waarborgen. Toch hebben jongeren die opgroeien in minder gunstige sociaal-economische omstandigheden te maken met uiteenlopende drempels die volwaardige deelname aan het onderwijs in de weg staan. Opgroeien in armoede heeft aanzienlijke negatieve gevolgen voor het verloop van de schoolloopbaan. Deze jongeren halen gemiddeld genomen lagere cijfers, vallen vaker uit en zien vaker af van deelname aan onderwijs. Ze zien zich geconfronteerd met hoge schoolkosten, met name in het mbo. Ook werken op scholen met veel leerlingen en studenten uit minder geprivilegieerde gezinnen vaker minder gekwalificeerde leraren, waardoor de kwaliteit van het onderwijs onder druk staat. Naast aandacht voor het verhogen van de kwaliteit, kwantiteit en een eerlijke verdeling van leraren op alle scholen, is het zaak te blijven investeren in de onderwijskansen van kinderen en jongeren die extra ondersteuning nodig hebben, zodat zij de vruchten van ons onderwijs daadwerkelijk kunnen plukken.”

+ VNK-toevoeging:

Voor jonge kinderen is toegankelijkheid van opvang en onderwijs essentieel. Door de financiering te harmoniseren en samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs te stimuleren, voorkomen we met elkaar dat financiële drempels kansenongelijkheid versterken.

Van groot belang hierbij is het nieuwe financieringsstelsel kinderopvang, prijsregulering en toegankelijkheid voor alle kinderen.

“Alle kinderen gelijke ontwikkelingskansen geven, ouders ontzorgen en de samenleving versterken.”

BMK

Goed onderwijsbeleid voor goed onderwijs

“Goed onderwijs vraagt om goed onderwijsbeleid. De complexe vraagstukken waarvoor het onderwijs zich gesteld ziet, vergen politieke moed om de oorzaken ervan onder ogen te zien en een lange adem om deze aan te pakken. Ze vereisen doordacht beleid dat oog houdt voor de samenhang tussen verschillende onderdelen van het onderwijssysteem en voor de effecten van afzonderlijke maatregelen op het goed functioneren van het systeem als geheel. Beleid dat is gericht op de lange termijn en gevoed wordt door kennis uit onderzoek en praktijk en met betrokkenheid van leraren. Beleid dat richting en houvast geeft, door duidelijke kaders te stellen waarbinnen het onderwijsveld ruimte heeft om de eigen verantwoordelijkheden waar te maken, en dat zorgdraagt voor stabiele en toereikende financiering om dat te kunnen doen. Goed onderwijsbeleid vraagt van de overheid steeds om het vinden van een balans tussen verantwoordelijkheid nemen en sturen, en het laten van ruimte aan leraren, schoolleiders en bestuurders om te doen wat nodig is voor hun leerlingen en studenten. Soms vraagt dat ingrijpen, in andere gevallen vraagt dat juist nadrukkelijk om een pas op de plaats.”

+ VNK-toevoeging:

Beleid moet expliciet ruimte bieden voor kindcentra. Dit vraagt om samenhangende regelgeving en structurele financiering, zodat opvang en onderwijs gezamenlijk kunnen werken aan kwaliteit en continuïteit.

“In een kindcentrum botst de kracht van de samenwerking van opvang en onderwijs aan een doorgaande lijn hard met de verschillen tussen kinderopvang en onderwijs.”

Vereniging Netwerk Kindcentra (VНК)

Tenslotte

“In tijden van toenemende maatschappelijke fragmentatie en hoogoplopende conflicten op het wereldtoneel, doet de samenleving misschien wel meer dan ooit een beroep op de vormende en verbindende kracht van onderwijs. Met de vrijheid van onderwijs verankerd in onze Grondwet, biedt het Nederlandse onderwijsbestel van oudsher ruimte voor meerstemmigheid en onderwijs dat aansluit bij de levensovertuiging van verschillende (minderheids)groepen in onze samenleving. Die pluriformiteit staat niettemin geregeld ter discussie. Bijvoorbeeld wanneer met een beroep op de vrijheid van onderwijs de rechten, vrijheid en veiligheid van individuen of groeperingen worden belemmerd. Begrenzing van die vrijheid door de uitgangspunten van de democratische rechtsstaat waarborgt het functioneren van onderwijs als oefenplaats voor de volwaardige deelname van alle leerlingen en studenten aan onze pluriforme samenleving, en biedt tegelijkertijd ruimte aan scholen om binnen die grenzen eigen keuzes te maken in de inrichting van hun onderwijs. Die ruimte staat soms onder druk als gevolg van politieke en maatschappelijke stellingnames over wat scholen zouden moeten doen of laten. De Onderwijsraad benadrukt het belang van zorgvuldigheid in de omgang met de vrijheid van onderwijs als grondrecht. Vrijheid van onderwijs vraagt om het bewaken van de kaders van de democratische rechtsstaat én van de ruimte voor pluriformiteit binnen die kaders. Dit vraagt om politieke terughoudendheid als het gaat om de inrichting van het primaire onderwijsproces, en om politieke daadkracht als het gaat om de bestuurlijke waarborgen om te voorzien in goed onderwijs voor iedereen.”

+ VNK-toevoeging:

Juist in de eerste levensjaren wordt de basis gelegd voor sociale cohesie en burgerschap. Kindcentra zijn oefenplaatsen voor inclusie, samenwerking en respect en dragen bij aan een sterke democratische samenleving.

“Samen opgroeien is leerzaam voor alle kinderen en goed voor de samenleving.”

Kinderopvangraad

+ Onze VNK-aanbevelingen:

- Maak kinderopvang en buitenschoolse opvang toegankelijk voor ieder kind.
- Investeer in kindcentra als antwoord op vroege selectie en kansenongelijkheid.
- Stimuleer de samenwerking tussen opvang en onderwijs door wet- en regelgeving te vereenvoudigen en beter op elkaar te laten aansluiten.
- Zorg voor stabiele financiering zodat scholen en opvangorganisaties samen kunnen bouwen aan kwaliteit en continuïteit.

Met evenzo beleefde groet als de Onderwijsraad,

Het bestuur van de Vereniging Netwerk Kindcentra (VNK)

i.a.a. de Onderwijsraad

Bijlagen: 1 Wetenschappelijke onderbouwing VNK-aanvullingen

Vereniging Netwerk Kindcentra, Dr. Plesmanstraat 22, 3331 KH Zwijndrecht
KvK 81310862 RSIN 862045368

Rekeningnummer NL08RABO0363316612

Contactgegevens: secretariaat@netwerkkindcentra.nl of via de website www.netwerkkindcentra.nl

Bijlage 01

Wetenschappelijke onderbouwing VNK-aanvullingen

Deze bijlage bevat een overzicht van wetenschappelijke bronnen en beleidsrapporten die de VNK-aanvullingen in de aangepaste brief onderbouwen. De referenties zijn gegroepeerd per thema.

Doorlopende ontwikkellijn

- Heckman, J. (2011). The Economics of Inequality: The Value of Early Childhood Education.
- OECD (2017). Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education.
- SCP (2020). Kansen voor kinderen: Effecten van voorschoolse voorzieningen.
- VNG, brancheverenigingen (2025). Een stevige pedagogische basisbasis.
- VNK (2025). Positionpaper, Kinderen hebben recht op ontwikkeling!
- NJi (2025). Een sterke pedagogische basis: <https://www.nji.nl/kennis/pedagogische-basis>
- Sluiter, Fukkink en Fekkes (2025). The Impact of Process Quality in Early Childhood Education and Care on Socio-Emotional Development: A Meta-Analysis of Longitudinal Studies

Gelijke kansen en vroege interventie

- CPB (2019). Kansengelijkheid in het onderwijs: Analyse en beleidsopties.
- OECD (2022). Education at a Glance: Impact of early tracking on equity.
- Kohnstamm Instituut (2021). Effecten van integrale kindcentra op segregatie.
- Louise Elfers (2022). De grote (on)gelijkmaker - Onderwijs in een ongelijke samenleving.
- Mieras (2024). Onvervangbare jaren.

Samenwerking onderwijs-opvang

- SCP & NRO (2021). Samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs: effecten op ontwikkeling.
- OECD (2018). Early Childhood Education and Care Policy Review: Integrated systems.
- AEF (2025). Eindrapport onderzoek naar samenwerkingen tussen kinderopvang en onderwijs
- Lisanne Jilink (2025). The role of after-school programs in supporting social and emotional learning: A synthesis of systematic reviews
- Vander Werf, Leseman en Slot (2025). Kinderopvang en onderwijs: modellen van samenwerking en pedagogische innovatie belicht
- Verheijen-Tiemstra (2024). Bridging worlds, Developing Inclusive Leadership for Interprofessional Collaboration in Child Centres
- PACT voor Kindcentra (2020). Kinderen en ouders over hun leven, spelen en leren op een Integraal Kindcentrum
- PACT voor Kindcentra (2020). Inclusiekenmerken IKC's

Maatschappelijk rendement

- CPB (2016). Kosten en baten van voorschoolse educatie.
- WHO & UNICEF (2019). Early Childhood Development and long-term health outcomes.
- Kohnstamm, UU, RUN (2009). Pre-COOL en COOL-cohortonderzoeken
- Moore et al. (2025). Literatuurreview VS, Investerings in Early Childhood Education (ECE)
- Universiteit van Chicago (1967). Perry Preschool Project & Abecedarian Project
- James Heckman (University of Chicago): “The Lifecycle Benefits of an Influential Early Childhood Program”
- Slot & Leseman (2019). Investeren in kinderen van 0-12 jaar. Bevindingen uit de wetenschap.
- Leseman & Slot (2023). ESB-artikel: Kwaliteit als sleutel tot maatschappelijk rendement in de kinderopvang.

Burgerschap en sociale cohesie

- SCP (2021). Sociale cohesie en burgerschapsvorming in het onderwijs.
- WRR (2019). Naar een lerende samenleving: Onderwijs en democratische waarden.
- OECD (2020). Education for Inclusive Societies.
- Leseman, Van Huizen (2022). Effecten kinderopvang op cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling kinderen